

mrs. S.L.J. Janssen en G.P. Hamer
advocaten te Amsterdam¹

Met de groeiende mate van organisatie in de criminaliteit, met name in de drugshandel, is er de laatste jaren op strafprocesrechtelijk gebied sprake geweest van een zekere schaalvergroting. In de zogenaamde ‘megazaken’ worden meerdere verdachten (allen bijgestaan door advocaten) tegelijkertijd berecht voor hetzelfde feitencomplex, dat over het algemeen meerdere misdrijven beslaat. Om een en ander in goede banen te leiden zijn de rechtbanken overgegaan tot het houden van zogenaamde ‘regiezittingen’, waarop wordt besproken welke getuigen en/of deskundigen worden gehoord, wat de zittingsdata zullen zijn en waarin eventuele andere wensen van OM en verdediging aan bod komen.

De regiezittingen zijn niet speciaal wettelijk geregeld en zijn dus voor wat betreft richtlijnen en uitgangspunten voor een groot deel afhankelijk van de jurisprudentie. De algemene bepalingen voor het onderzoek ter zitting (Titel V en VI van Boek 2 Strafvordering) zijn van toepassing. Een regiezitting onderscheidt zich, met andere woorden, wettelijk gezien op geen enkele wijze van de ‘gewone’ zitting. Dit gebrek aan een wettelijke status leidt tot een aantal problemen. Besproken zullen worden het oproepen van getuigen en de afwezige verdachte.

IN DE WAR

Art. 263 Sv bepaalt dat de verdediging eventuele getuigen a decharge ten minste drie dagen vóór de zitting dient door te geven aan de OvJ. Bij de vraag of de officier tot oproeping over dient te gaan is het criterium of de verdediging redelijkerwijs geschaad is (‘schaad-criterium’) bij het níét horen van de opgegeven getuigen.

In megastrafzaken wordt op een regiezitting gepland hoe het proces zal verlopen. Probleem is dat de verdediging niet maanden van tevoren kan bepalen welke getuigen en deskundigen noodzakelijk zijn. In januari besliste de Hoge Raad over het toe te passen criterium voor het oproepen van getuigen ná een regiezitting.² Een analyse en een reeks alternatieven.

Is de zitting eenmaal begonnen, of is de termijn verstreken, dan kan de verdediging nog wel getuigen oproepen of meenemen, maar bepaalt de rechtbank aan de hand van het noodzakelijkheids criterium van art. 315 Sv (‘is het horen noodzakelijk?’) of de getuigen gehoord zullen worden. Dat dit een zwaardere toets is dan het hiervoor genoemde art. 263 moge duidelijk zijn.

In het bovenstaande onderscheid zit de kern van de uitspraak in deze zaak én een van de grootste problemen bij de regiezittingen. Immers, nu de wet geen speciale wettelijke regeling kent zal de verdediging, om binnen

nog dan anders – laveren tussen het Scylla van de procesefficiency en het Charybdis van de verdedigingsbelangen.

ONDERBREKEN

Er is echter wel een speciaal artikel voor het tussentijds oproepen van getuigen, te weten art. 321 Sv. Deze bepaling verwijst naar art. 263 Sv en schrijft dus ook het schaad-criterium voor wanneer het onderzoek ter zitting na een schorsing wordt heropend en de zaak wordt voortgezet. De regiezitting was met andere woorden al vanaf het begin gedoemd zijn organiserende functie niet te kunnen vervullen. In

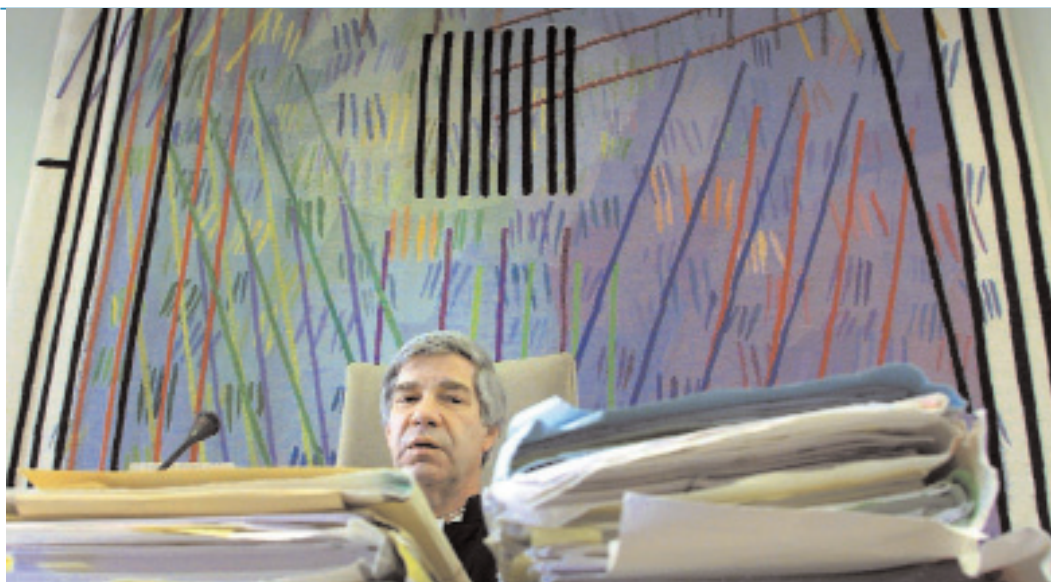
De regie uit handen

het ‘soepelere’ criterium te vallen, de getuigen drie dagen voor aanvang van de regiezitting moeten doorgeven aangezien het onderzoek ter zitting daarmee formeel gezien zijn aanvang neemt.³ Probleem is echter dat tussen de regiezitting en de slotpleidooien vaak vele maanden kunnen zitten, met name als gevolg van capaciteitsproblemen bij de rechtbanken en hoven. De verdediging kan vaak moeilijk voorzien of in al die maanden zich toch nog nieuwe getuigen en onderzoekswensen aandienen. Aan de andere kant heeft het houden van een regiezitting weinig zin als in de verdere loop van het proces de verdediging onbepaald nieuwe wensen naar voren kan brengen en daarmee de overeengekomen planning naar believen in de war kan sturen. Voor de rechters is het – meer

de praktijk werd hieraan verbazend weinig aandacht besteed, wellicht mede als gevolg van het gegeven dat de rechter het onderzoek ook kan onderbreken in plaats van te schorsen (art. 277 Sv). Het feit dat een onderbreking in principe van korte duur dient te zijn en in elk geval korter dient te duren dan één maand⁴ werd dan stilzwijgend gepasseerd, waarmee art. 321 Sv buiten toepassing bleef en het noodzakelijkheids criterium van art. 315 Sv kon worden toegepast. Tegen de keuze van een rechter om te schorsen of te onderbreken staat geen apart rechtsmiddel open.

In het genoemde arrest van 14 januari 2003 maakt de HR in elk geval duidelijk dat wanneer er wel *geschorst* wordt er van toepassing van het noodzakelijkheids criterium geen sprake kan zijn. Nergens uit de wet of de wetsgeschiedenis blijkt immers dat de wetgever na een schorsing een ander regime in het leven heeft willen roepen dan vóór het onderzoek ter zitting geldt, aldus de HR. Het arrest van het Hof Arnhem, waarin op grond van het niet-blijken van de

Een regiezitting heeft weinig zin als de verdediging later onbepaald nieuwe wensen naar voren kan brengen

De HR maakt duidelijk dat wanneer er geschorst wordt het noodzakelijkheids criterium niet kan worden toegepast

noodzaak tot horen, het verzoek getuigen op te roepen werd afgewezen, wordt door de HR vernietigd, aangezien dus gewoon het schaad-criterium van art. 263 had moeten worden toegepast. Ook A-G mr. Vellinga concludeert dat het arrest van het hof niet in stand kan blijven, zij het bijna hoorbaar knarsetandend. In zijn conclusie wijst hij op het hiervoor al aangestipte punt dat de wet in haar huidige vorm aan een efficiënte regiezitting in de weg staat. Hij stelt dat art. 321 Sv zou moeten worden geschrapt aangezien, zoals hij stelt, er toch moeilijk bezwaar tegen kan bestaan 'dat de wet zo wordt ingericht dat OM en verdediging hun zaak op het moment dat een regiezitting wordt gehouden voor elkaar hebben'.⁵

VERSTEK

Een tweede probleem met de regiezitting is zoals gezegd de verstekregeling. Aangezien de verdachte en zijn raadsman over het algemeen op de hoogte zijn van het feit dat er een regiezitting zal worden gehouden, en er dus van een inhoudelijke behandeling geen sprake zal zijn, komt de verdachte vaak niet opdagen. Tenzij de raadsman aanwezig én uitdrukkelijk gevolmachtigd is zal de rechter in zo'n geval verstek moeten verlenen. Komt de verdachte dan vervolgens bij de voortzetting van het onderzoek

wél opdagen bepaalt art. 280 lid 3 dat het verstek vervallen dient te worden verklaard en dat het onderzoek opnieuw aan dient te vangen. In beginsel begint de zaak daarmee opnieuw, wat natuurlijk nou juist niet de bedoeling was van de regiezitting.

Daarbij heeft deze regeling tot gevolg dat onderbreken niet mogelijk is maar er geschorst móét worden, waarmee het soepele schaad-criterium van art. 321 van toepassing is en de regiezitting dus ook daarom nog eens weinig functioneel zal zijn. Sommige rechters zijn met het oog op het bovenstaande dan ook geneigd bij een regiezitting de verstekvraag maar geheel achterwege te laten.

NOVUM

Het moge duidelijk zijn dat de beschreven situatie vanuit een rechtsstatelijk perspectief onwenselijk is.⁶ Zoals Vellinga al aangeeft is het aan de wetgever om duidelijkheid hierover te verschaffen. Het geheel schrappen van art. 321 Sv lijkt ons daarbij niet de juiste weg, nu dit artikel buiten de problematiek zoals die bij de regiezitting speelt nog wel degelijk een belangrijke functie kan vervullen, en het onderomstandigheden niet redelijk is het schaad-criterium van art. 263 Sv te laten vallen voor het noodzakelijkheids criterium. Te denken valt

dan bijvoorbeeld aan een schorsing voor onbepaalde tijd die zich voor kan doen wanneer een verdachte zich niet in voorlopige hechtenis bevindt. Verdachte en verdediging mogen in zo'n geval niet de dupe worden van de schorsing, zeker nu het in een dergelijk geval een aanzienlijke tijd kan duren voor de zaak weer ter zitting komt.

Er zijn echter voldoende alternatieven te bedenken: zo zou men een novum-achtige regeling kunnen opnemen waarbij de vraag of later opgegeven getuigen volgens het schaad-criterium of het noodzakelijkheids criterium dienen te worden beoordeeld, kan worden beantwoord door te bezien in hoeverre het verzoek het gevolg is van nieuwe gegevens die ten tijde van de regiezitting nog niet bij de verdediging bekend waren.⁷ Of er zou een aparte regeling kunnen worden opgenomen die de regiezitting onderscheidt van het reguliere onderzoek ter zitting, of een regeling die de regiezitting zelfs een raadkamer-karakter geeft.⁸

WEL ZO MAKKELIJK?

Ten slotte: voor strafpleiters is de nu ontstane situatie natuurlijk wel zo gemakkelijk. Het gedegen voorbereiden van een zaak in de wetenschap dat er eerst nog een regiezitting zal komen is nu immers niet strikt noodzakelijk. Het verzoek om getuigen en deskundigen zal net als vóór de regiezitting aan de hand van het schaad-criterium worden beoordeeld. Aan de andere kant echter is ook de strafrechtadvocaat uiteindelijk gebaat bij een duidelijke en efficiënte rechtspleging. De beurt is niet langer aan de rechter; de wetgever is nu aan zet.

NOTEN

- 1 Advocaten bij Cleerdin & Hamer Advocaten.
- 2 HR 14/01/2003, LJN-nummer AE8800, Zaaknr. 0141/02, te vinden op www.rechtspraak.nl
- 3 Eenzelfde problematiek doet zich immers strikt genomen ook voor bij de pro forma zittingen, al wordt daar door officier en rechter in het algemeen niet zo moeilijk gedaan.
- 4 Wöretshofer in *Tekst en Commentaar Strafvordering*, Cleiren & Nijboer 2001, Kluwer Deventer.
- 5 Overweging 13, Conclusie Vellinga 8 oktober 2002.

- 6 Het streng geformuleerde formeelrechtelijk legaliteitsbeginsel van art. 1 Sv, 'strafvordering heeft alleen plaats op de wijze bij de wet voorzien', verhoudt zich dan ook niet met de beschreven situatie.
- 7 Zie voor eenzelfde keuze het Interim-rapport van de Commissie Verbetervoorstellen van de Raad voor de rechtspraak van 23 december 2002 onder punt 10, te vinden bij de rubriek actualiteiten van 29 januari 2003 op www.rechtspraak.nl

- 8 Waarbij dan wel voorzien moet worden in een rechtsmiddel tegen de daar te nemen beslissingen; blijft dit achterwege dan kan geen hoger beroep worden aangetekend tegen de ter regiezitting genomen beslissingen (art. 445 Sv) en dát is natuurlijk nou ook weer niet de bedoeling.